

Posudek bakalářské práce Lukáše Vrňáka *Genesis 22,1-19, příběh o svázání Izáka: Teologický výklad a filosofická etika Immanuela Kanta*

Bakalářská práce Lukáše Vrňáka se sestává ze dvou částí, z nichž v první autor představuje exegezi Gn 22,1-19 a v druhé ukazuje, jakého významu nabývá tento starozákonní příběh v rámci Kantovy filosofické etiky. Teologické závěry, které z příběhu o svázání Izáka vyvozuje, jsou podle něj s Kantovou etikou a jejími východisky v rozporu. Dospívá k závěru, že je třeba volit buď jedno, nebo druhé, podřízení se Božímu příkazu, nebo podřízení se mravnímu zákonu. První ztotožňuje s „teologickým světonázorem“ (str. 81), druhé s „filosofickým světonázorem“ (str. 82 n.) a z obou volí ten první.

Je třeba ocenit, že autor si v práci klade podstatné otázky a snaží se na ně odpovědět s vnitřním zaujetím. Přesto však práce vykazuje velmi závažné nedostatky. Vzhledem k tomu, že se necítím kompetentní k posouzení exegetické části práce, vyjádřím se v následujícím pouze k práci jako celku a k části věnované Kantovi:

1. Zásadním nedostatkem práce je její vnitřní nesoudržnost. Sestává se ze čtyř částí: úvodu, v němž se autor věnuje hlavně hermeneutickým otázkám, části věnované exegezi Gn 22, části věnované Kantovi a ze závěru, který je autorovým zamyšlením nad vztahem racionality a víry. V úvodu se autor pouští do úvah o významu situovanosti vykladače pro výklad textu, o pluralitě výkladů, o významu a mezích jazyka a představuje svoji „metafyzickou pozici“. Zcela však opomíjí představit otázku, již se chce práci věnovat, rozvrh práce a metodu, jejíž pomocí chce k řešení této otázky přistupovat. Právě to by však mělo být hlavním tématem úvodu (otázka je sice v práci přítomna implicitně, její explicitní formulace však chybí). Nevyjasněnost otázky a metody potom vede k tomu, že obě hlavní části práce, exegeze a výklad Kanta, představují dva samostatné bloky, které spolu nijak nekomunikují. Ztotožňuje se autor při výkladu Gn 22,1-19 se způsobem, jak tento oddíl vykládá Kant? Z oddílu 1.7.1 se zdá, že nikoli („Nevytrhávejme příběh o svázání Izáka z kontextu. Nejedná se o ‚skok víry‘ ani o náboženský fanatismus, ale o důvěru až do konce, oddání se Bohu, Abraham nejednal nezdůvodněně!“), z dalšího výkladu, kde proti sobě ostře staví poslušnost Božím příkazům a poslušnost rozumem poznatelnému mravnímu zákonu, se naopak zdá, že ano. Ani závěr pak neplní funkci závěru, v němž by se autor vrátil k otázce, kterou si měl položit v úvodu a již by měl na základě toho, k čemu v práci dospěl, zhodnotit.

Úvahy, jimž se autor věnuje v úvodu své práce, působí ve vztahu k práci spíše samoúčelně. Zamyšlení se nad hermeneutickými otázkami a vyjasnění si vlastní pozice je jistě přínosné, ale není jasné, jak obojí ovlivňuje další autorův výklad. V čem by se skutečnost, že autor pracuje jako OSVČ, měla odrážet v jeho výkladu Kantovy etiky? Vykládal by ji snad jinak člověk vázaný pracovním poměrem, a to právě proto, že je zaměstnancem a ne OSVČ? Jako karikatura pak působí, když autor uvede, že je bílý heterosexuální muž ze střední třídy (str. 8), dvakrát odsoudí sexismus (str. 1 a 4) a současně se v textu dopustí poměrně sexistického výroku (str. 70: „... někomu se líbí blondýny s menším pozadím, druhému se líbí černovlásky s bujným poprsím...“). Má snad skutečnost, že se autor otevřeně přiznává ke svému pohlaví a sexuální orientaci ospravedlnit to, že se takových výroků dopouští? Věřím, že toto autor nezamýšlel, vždyť sám píše, že vykladač by měl být (nakolik to ovšem jde) pánem a nikoli otrokem svých předsudků (str. 1).

Závěr práce, který má být podle autorových slov v anotaci „filosofickou rozpravou“, vůbec nesplňuje kritéria filosofické rozpravy. Ta předpokládá racionální argumentaci a alespoň rámcovou jednoznačnost pojmů, přičemž autor v něm emotivně vystupuje právě proti racionalitě a namísto argumentativního vyrovnání se s Kantovou etikou, jež má zajisté své nedostatky a své kritiky, autor předkládá expresivní, nezdůvodněný a zmatený odsudek. Funkce citátů a jejich vztah k ostatnímu textu v závěru není také příliš jasná.

2. Ačkoli autor v úvodu tvrdí, že nutně existuje pluralita výkladů, dopouští se v dalším textu – zejména v hodnotících částech – značných a nepochopitelných zjednodušení. Klade proti sobě „teologický“ a „filosofický“ světonázor, jejichž předpokladem má být odlišná metafyzická pozice, aniž by připustil, že filosofická i teologická myšlenková tradice zahrnuje množství značně odlišných postojů, a to včetně těch metafyzických (nehledě k tomu, že mnozí autoři evropské tradice se vyjadřovali současně k teologickým i k filosofickým otázkám – k jakému „světonázoru“ by tedy měli patřit?). Pluralitu „filosofických světonázorů“ připouští autor na str. 82, vzápětí ji však popírá a už vůbec není jasné, kam řadí Kanta (str. 84). To, co zde autor popisuje jako „jeden z možných filosofických světonázorů“, může těžko vystihovat Kantovu pozici, neboť autor zde zároveň tvrdí, že tento „světonázor“ nečiní rozdíl mezi deskripcí a preskripcí, přičemž právě na této distinkci je Kantova etika založena. Proč pak autor o tomto „světonázoru“ píše a jaký má tento „světonázor“ vztah k otázce, již si autor klade, není vůbec jasné. Autorovy závěry proto působí značně zmateně.

3. Autorův výklad Kantovy etiky je velmi nesystematický. Autor chce sice postupovat od „kořene ke koruně“ (63) a zdůrazňuje význam metafyzické pozice pro etické postoje, ani náznakem však nezmní Kantovu teoretickou filosofii, bez níž zůstává Kantova etika v určitém ohledu nesrozumitelným torzem (zejména pro autorovy záměry). Za „metafyzické předpoklady“ označuje postuláty Kantovy *Kritiky praktického rozumu*, ty jsou však srozumitelné jen na pozadí Kantovy teoretické filosofie a v Kantově argumentaci nepředstavují ani tak předpoklad jako spíše důsledek jeho etiky. K mravnímu zákonu, který pro Kanta jakožto „fakt“ praktického rozumu tvoří v *Kritice praktického rozumu* východisko pro jeho další metafyzické úvahy, autor práce dospívá až na konci svého výkladu Kantovy etiky. Ani tam však nevysvětluje, jak tomuto mravnímu zákonu rozumět (nestačí jen uvést, jak tento zákon zní). Výklad je také zatížen častějším opakováním již řečeného. Do celé problematiky se autor zamotává pravděpodobně proto, že vůbec neodděluje Kantův argumentační postup v *Základech metafyziky mravů* a v *Kritice praktického rozumu*. Pro autorovu otázku po vztahu etiky a víry by navíc bylo vhodné, aby více zohlednil Kantův spis *Náboženství v hranicích pouhého rozumu* (autor na něj sice opakovaně odkazuje, k jeho základním tezím však nepřihlíží), případně spis *Spor fakult*. Nelze pochopitelně očekávat, že by bakalářská práce, která je navíc mezioborová, pokryla celé Kantovo dílo, o jeho základních východiscích a důzrazech by měl mít autor přinejmenším s pomocí sekundární literatury úvodového charakteru jasno (zejména tehdy, kdy na různé Kantovy spisy hojně odkazuje a vypadá to tedy, že je četl).

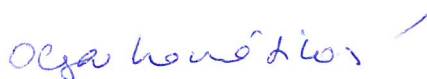
4. Mnohým chybám by se autor mohl vyhnout, kdyby lépe pracoval se sekundární literaturou. Autor na ni sice hojně odkazuje, bere si z ní však jen málo. Pokud by ji četl pečlivěji, viděl by, že ani u Kanta proti sobě nestojí poslušnost Božím příkazům na jedné straně a poslušnost mravnímu zákonu na straně druhé, ale že hlavní spor se vede o to, jakou

povahu má Boží vůle a jakým způsobem je poznatelná (v tom by mu pomohl např. článek Filipa Čapka *Philosophical Discourse on Genesis 22 – Akedah Reflected by Kant, Fichte and Schelling*, který autor sám zmiňuje). Autor sice opakovaně tvrdí, že Kant mravní zákon s Boží vůlí ztotožňuje, pro jeho závěry ohledně Kantovy pozice to však nehraje roli. Kantova etika je zajisté autonomní a mravní zákon by podle Kanta platil, i kdyby Boha nebylo, ale celek jeho praktické filosofie se bez otázky po Bohu neobejde (zde by mohla být autorovi nápomocna kniha Ondřeje Sikory *Kantova praktická metafyzika*, na niž také odkazuje). Autor sice krátce zmíní Kierkegaarda, když odkáže na knihu Patricka Gardinera (str. 10; není ovšem jasné, v čem má být Kierkegaardovo křesťanství „překroucené“, jak autor tvrdí), dál se jím ale vůbec nezabývá – přitom právě v Gardinerově knize by se dočetl, že Kierkegaard ve vztahu ke Kantově etice a příběhu z Gn 22 řešil tytéž otázky jako on.

5. Také po formální stránce práce vykazuje několik nedostatků, které by však byly poměrně snadno napravitelné. V obsahu chybí čísla stránek. V poznámce pod čarou č. 126 odkazuje autor na Kantův spis *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*, přičemž se ve skutečnosti jedná o odkaz na úvodní studii Stanislava Sousedíka v rámci českého vydání tohoto spisu. Stylistická úroveň práce je kolísavá, na více místech ji zatěžují dlouhá souvětí a zmatené větné konstrukce (např. na str. 67 v druhém odstavci, první věta na str. 71 apod.). Místy chybí čárky, zejména po vložené větě.

Vzhledem k nedostatkům popsaným v bodech 1 až 4 **nedoporučuji práci k obhajobě** a naopak doporučuji její důkladné přepracování. V žádném případě nechci autora práce odradit od přemýšlení nad závažnými otázkami a od formulace vlastního postoje, neboť právě to má studium podporovat, doporučovala bych však větší myšlenkovou kázeň a skromnější cíle.

V Praze dne 1. září 2020

Olga Navrátilová, Ph.D.

